

FÓKUSZ

Ioana Szeman

LÁTHATATLAN SZÍNHÁZAK

A keleti térség irányába terjeszkedő piac, az EU bővítésével együttjáró, és ennek megfelelő civil társadalom és demokrácia importálása, beleértve a roma kisebbségre való összpontosítást is – a roma zene és táncelőadások, közelmúltbeli elterjedéséhez vezetett Nyugaton és Romániában egyaránt.¹ A szenvedélyes cigány [Gypsy] alakja a nyugati egzotizmus egyik legújabb formája lett. Az időtlenként és egzotikusként futtatott, Romániából és más balkáni országokból származó roma zenekarok nemzetközi fesztiválokon lépnek fel, a DJ-k „cigányzenét” játszanak, és a cigány ruhás beöltözös bulik népszerűek Londontól és Párizstól New Yorkig és Houstonig. Romániában számos roma tánc- és zenekar jött létre, míg a romákról szóló (nem romák által játszott) új szappanoperák, illetve a valóságshow-k, melyekben híres roma zenészek szerepelnek (például: *Clejanii*, Viorica szereplésével) egyre népszerűbbek lettek. Ugyanakkor a roma zene- és táncelőadások felszínre törése nem jelenti egyúttal a roma emberek állampolgárként való elismerését is, még annak ellenére sem, hogy a romák kulturális állampolgárságukat [cultural citizenship] fejezik ki ezekben a médiumokban. (...)

Az, hogy a romák hiányoznak a román színházi palettáról, megvilágítja, hogy miként zárják ki a romákat a nemzeti kultúra intézményesített, államilag támogatott formájából. Míg a nemzeti színház a nemzetet hivatott tükrözni a saját kulturális alkotói, drámaírói stb. elképzelése szerint, addig a romákat – akik a színházakban láthatatlanok – más performatív terekben popularizálták, főképp a zenei szférában, és úgy váltak nemzeti szimbólumokká, hogy saját kultúrájukban megtagadták őket. A könyv a színházstudományi kutatásoknak [performance studies] az állampolgárságra (...), a traveller csoportokra, az előadás-etnografiára vonatkozó, illetve a roma tanulmányok, antropológia, etnomuzikológia és médiatudomány területét felölelő írásokra támaszkodik, és a színrevitel/performansz fogalmán keresztül vizsgálja a romák kulturális produkcióit – az őket leginkább láthatóvá tevő műfajokat: a zenét, táncot és tévéműsorokat az állampolgársági szakadék [citizenship gap] függvényében. A roma reprezentációk és a hétköznapi életben végbemenő roma racializálás² performatív aspektusai közötti kapcsolatot is elemzem ezekben a médiumokban – melyek általában véve kereskedelmi jellegűek és nem romák által szabályozottak. A performanszokat tág vizsgálati keretbe ágyazva, társadalmi-gazdasági és diszkurzív-politikai [discursive/policy-related] összefüggéseiben tárgyalva mutatok rá arra, hogy miképpen erősítik vagy kezdik ki az állampolgársági szakadékot. Az „cselekvésként, nem tettetésként” értelmezett színrevitel/performansz a maga sokféle megnyilvánulásával – a mindennapoktól a színpadig és képernyőig – egy kiváltságos nézőpontot hoz a roma állampolgársági szakadék folyamatának vizsgálatában (...).

Fordította Sz. Gál Boglárka

¹ Részlet Ioana Szeman könyvéből: *Staging Citizenship. Roma, Performance and Belonging in EU Romania*. Berghahn Books, Oxford, 2018, 5-6. oldal. Mivel a részlet problémafelvető szerepű, elhagytuk a zárójeles szakirodalmi hivatkozásokat – ezeket lásd a könyv említett oldalain (szerk. megj.).

² A racializálás jelentése egy olyan szemlélet vagy eljárás mód, mely bizonyos faji, etnikai, vallási, kulturális jelenségeket, cselekvéseket, személyeket helyez faji kontextusba, olyanokat, melyeknek egyébként nincs köztük a faj fogalmához. (Lásd: Kende Ágnes: *A roma gyerekek méltányos oktatását segítő programok lehetőségei az oktatási egyenlőtlenségek rendszerében*. Socio.hu 2018/1, 147. https://core.ac.uk/download/pdf/151083290.pdf?fbclid=IwAR2twxni2M4esB3RcJR9GiZQWn4_yyOBf_jzkdKIQmYxp4y22BqgOpEI-aVg) (Ford. megj.)